Төрөөбүт түөлбэбит чэчирии сайыннын!

САНГА ОЛОХ

Чурапчы улууһун хаһыата

ХАҺЫАТ 1931 СЫЛ АЛТЫННЫЫ 15 КҮНҮТҮН ТАХСАР

2002 сыл сэтинньи 26 күнэ

Чэппиэр

№ 142 (8891)

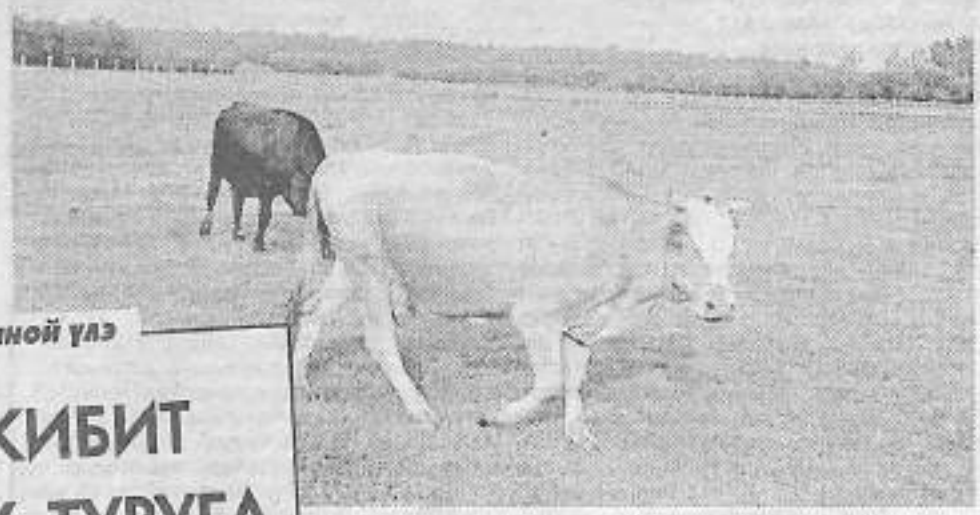

Племенной үлэ

ИННИКИБИТ БҮГҮҢҢҮ ТУРУГА

Саха омук төрүт дьарыга – сыспай сиэлээҕэ, хорооҕор муостаах

Ааспыт сылы кытта таннэтэххэ, улууска ынах сүөһү 2311, сылгы 2475төбөнөн эбилиннилэр. Нэһилиэктэриттэн ыллар буоллахха, ынах сүөһүгэ Мугудай (баһылык К.Н.Жирков) 327, Одьулуун (А.П.Старостин) 275, Сылан (И.В.Башарин) 247, оттон сылгыга Болугур (М.Г.Кожуров) 247, Одьулуун 303, Хатылы (У.Н.Атласова) 262, Хоптоҕо 262 төбөнөн эбэтиннэрэн, ордук үчүгэй сиҥнилэннилэр.

Төрүөҕү ылыы эмиэ куһаҕана суох. Ньирэй уонна кунун төрүөхтэрэ туһааннаах ааҕыллан 75 итиэннэ 74,6 %-нааҕа тэнгиэстэ. Итиннэ ааспыт сылтан ынах сүөһүгэ 1000-ан тахса, сылгыга 2020 төбөнөн эбиллин баар.

Үүгү государствоҕа туттарыы 2 төгүл улаатта. Маны тоннатыгар таһааран эттэххэ, Чурапчы сэлизиньэтэ 218 оннуугар 720, Сылан 270 оннуугар 481, Хоптоҕо 305 оннуугар 497, Одьулуун 355 оннуугар 563 тоннаны туттардылар. Бу ыл да дэбигис кыаллыбат дьыала биир эттүнэн "Чурапчы" кооператив (директор А.Т.Ноговицын) уонна инэстэлэргэ бастыҥ арыы сыахтарын маастардара М.Е.Андреева, И.Д.Трофимов, А.Н.Родионова, Н.И.Пилипика күрдуктар сыралаах, үрдүк тэрээпиннээх үлэлэриэн ситиһилиннэ. Эти онороууга эмиэ быйылгы дохуоттут 2 бүк үрдүктээҕэ күүтүллэр.

Кэлэр сыл санатыгар ынах, сылгы ахсааныгар нэһилиэктэриэн тиэрдиллибит улуус социальнай сааһа хайдах туолбута хонтуруоллаан уонна ол нэһилиэктэр икки ардыларыгар ыытыллар күрэхтэһии түмүгэр учуоттанар. Биллэн турар, сүөһү иитиитин сайыннаран истэххэ, онуоха үгүс өрүттээх үлэни ыыттахха, тэрийдэххэ эрэ үчүгэй көрдөрүү, ситиһии кэлэр.

Олортон саамай төрүтэ — племенной үлэ. Быйыл сылгы иитиитигэр сыаллаан Өймөкөөн улууһуттан 100 племенной убаһаны ыларга уонна былааны таһынан иитиллэр 150 убаһаҕа кредит бэриллэр. Манна даҕатан чуолкайдаатахха, кэлин 3 сылга племенной сүөһүнү уонна убаһаны атыылаһан иитиигэ 2мил.324 тыс. солк. кредит бэриллэн, итиитэн 1 мил.150 тыс. солк. төлөнө.Онон кредити төнүнэрии графига 58,5 % эрэ толоруллан кэллэ.

Кредити олох төлөө илик бааһынай хаһаайыстыбаларын аатталалыыр наада. Ол Соловьевтан "Түмсүү" (салайаачы А.Е.Макаров), Хоптоҕоттон "Баччыкы" (А.А.Иванов), "Чолбон" (В.В.Тарабукин), Хайахсыттан "Мэттэ" (Е.Е.Денисов), "Толоон" (С.С.Андреев), Кытаанахтан "Чааны" (Н.Г.Владимиров), Одьулуунтан "Барылаах" (Я.В.Дьячковский), Болтоноттон "Сирэм" (Б.П.Горохов) хаһаайыстыбалара. Күн бүгүн улууска бу баар балаһыанньаны көннөрүүгэ, ол эбэтэр иэһи төннөрүүгэ дьаһалта өттүттэн ханнык да дьайыылаах механизм оҥоһуллубата. Арай тустаах специалистар уонна сорох нэһилиэктэр землеустроителлэрэ эбэтэр специалистара үлэлэстилэр. Бу — туһугар уруок. Кэлэр өттүгэр табаарынай кредити графигар төлөөр бааһынай хаһаайыстыбаларыгар уонна онно үлэлэһэр нэһилиэктэргэ бэриллэр усулуобуйата көрүллүөҕэ.

Инники сылларга улууска хаһаайыстыба бары көрүнэриэр, кинилэр бөҕө туруктаах буолалларыгар манньык соруктар тураллар:

— сүөһүттэн ылыллар бородууксуйаны үрдэтии, сүөһү хаачыстыбатын тупсарыы, доруобай төрүөҕү ылыы;

— нэһилиэктэргэ субан сүөһүнү арааран, анал хааччахтарга, сайылыктарга тутуу;

— ыччат сылгыны хотор иитии;

— сылгы, ынах сүөһү базаларын тутуу;

— сүөһүгэ, сылгыга бөҕө туруктаах аһылык базатын тэринии.

Ынах, сылгы баайбытын ханатар суолбут итилэр.

Е.НИКОНОВА,
улуус племенной үлэҕэ инспектора.

Үлэ коллективыгар

БИИР САНААҒА КЭЛЭН ҮЛЭЛЭЭТЭХХЭ

Аҕаҕар хайдыгыгэ үүгү тутарыыга быйыл 396 тонна быаннаҕыран 415 тоннаны туттарар, ыарахан толорбо. Ол курдук, 137 хаһаайыстыба 273, баҥыыйдар 27, ТҮПК 126 тонна үүгү туттардылар. Биэк, сайын устата үүгү түүр, аҕаайын бэрт тэрээпиннэлэрэ эмиэ диэхэ сөп.

Арыы сиэрин мастаҕа М.П.Сивцева үлэ түмүктэрин туһунан маныы кэпсиир: "Үлэлиэхпит баҕа дьалкыннаах, ойуур, улэм-дьаҥ... кыайа-хотор тутар диэн. Ордук тракториспытын Андрей Андреевич Мохначевскайы бэлиэтэлиэхпин бэҕэрэбит, кинилиэ мастаалым улахан. Үүт ыыйыллыта, хойутаахына диэн тахсыбат, сарсыарда сэтэ ыастан ыаллары кэтэйбитинэн баран, хоп курдук аҕыйах бөлөхтөрү мантыт кэсиир: "Үлэлиэхпин баҕа дьалкыннаах ойуур, улэм-дьаҥ... кыайа-хотор тутар диэн. Ордук тракториспытын Андрей Андреевич Мохначевскайы бэлиэтэлиэхпин бэҕэрэбит, кинилиэ мастаалым улахан. Үүт ыыйыллыта, хойутаахына диэн тахсыбат, сарсыарда сэтэ ыастан ыаллары кэтэйбитинэн баран, хоп курдук аҕыйах бөлөхтөрү бараллар, туох да сыыһаны суолтатахтара бэрэбэ

такы партии үүт ыйаанын үрдүгэр турар буолар. 130-ча бөтүөнү күн аайы сүгэркэтэҕэр диэн маннан дьыала буолбатах, аны күех үүгү төннөрүү— эмиэ биир туспа үлэ. Сороҕор тиэйэр-таһар дьоммут уларыйаллар, тутатына үлэһит көстө охсубат, оннук кэмнэ соҕотохтун диэн олорон хаалбакка, сүрдээх эллиэтинэстэхтик үлэлэтэ.

Үүт сыатыгар мунаарар клиеннэр кэлэн күнүгэн быһаартаран бараллар. Маннз 20-чэ сыл лаборанныыр Татьяна Николаевна Павлова үлэтэ үчүгэй. Рабочайбыт Алексей Семенович Окоюшников үлэтин кыайа-хотор тутар биир тутаах киһибит. Варвара Васильевна Барашкова суйан-сотон, үүнүү сылыгын, арааран, эмиэ тэрбиэҕэ баттаһар үлэһиппит. Итиннэ, коллектив биир киһи курдук улэлэммит. 900-тан тахса дьаҥнык арыыны аҕаастыбыт. Улуус иннитэн икки төгүл сиэлэлиннэҕэр кинини үлэлиттэрэ кэлэн бэрэбиэркэлиир, бааһыттара, туох да сыыһаны суолтатахтара бэрэ

ыраас, усулуобуйабыт эллиэттиир. Туттар тэриллэрбит толоруу бааллар диэхэ сөп, оттон бытархай тиийбэт, кыаллыбат өттүн бэйэбит быһаарабыт. Уот бардаҕына дизели үлэлэтэргэ 7 тыс. солк. суумалаах аккумуляторы үүт туттараччылар бэйэлэрин харчыларыгар ылылыар, бэйиэлэккэ эстакадалары тутан, үлэҕэ эмиэ хэлпэтиини оҥордулар. Итиннэ, икки өттүттэн утары сайын устата күргүөмнэх үлэ буолла. Кырдьаҕас, пенсиокэр ыаллартан саҕалаан санга сүөһүлэнэн астанан арэр эдэр ыалларга тиийэ туттардылар. Билигин бочуоттаах сыныалаҥҥа олорор Н.Г.Копырин 1 т ылаанныаҕын иккиэ тиийэ туттарда. Былаанын толорбут пенсионэриэн М.Н.Сорокоумов, эдэр ыаллартан үүгү хото туттарбыт Н.И.Сорокоумов, В.Н.Сивцев буолаллар. Хаһаайыстыбалар, сүрүннэрэн, 4–7 т үүгү туттараргэ дуогабардаспыттар. Чаҥыный ыаллар М.Н.Попов, Е.В.Сивцева, М.М.Аммосов ордук эйбэҕэ туттардылар. Үүт туттарбыт ыаллар 132 тыс. солкуобайдаах сүөгэйи, чечегейи ылан аһаабыттар, кыһын сиир арыыларын хаһаамыыттар".

Сайын устата тигинэччи үлэлии турбут массыына чуумпуран, сыах иҥнэйэн турар, арай түгэх хоско маастар М.П.Сивцева клиеннэрин кытта аахсар, дьаҥныктаах арыыны түргэтэр. Хас биирдии киһиэхэ төбө үүгү туттарбытын, төбөҥү аһаабытын, төбө ылара хаалбытын сиҥилии, тиэтэйбэккэ быһаарар, барыларыгар кумааҕыга суруйан ыыталыыр. Маргарита Петровна ер сылларга совхоз профкомун председателинэн үлэлэн, дьонсэргэ кыһаҕатын чугастык билэр, ыытар, дьон мунаарар боппуруоспарыгар толору эллиэти ылан, чуолкайдык ыйдаан баралларын астынар киһи. Аны сотору кэмнэн тоҥ үүгү туран эмиэ клиеннэрин кытта алтыһа турдаҕа.

Аксинья ПОПОВА,
хаһыат общ. корр.

Хаартыскаҕа: тракторист А.А.Мохначевскай (ортата).

БАХСЫ БАСТЫҢ ЫЛАА

Соторутааҕыта Чурапчы сэлиэнньэтигэр ыытыллыбыт улуустааҕы "2002 сыл бастыҥ ыаа" диэн конкурска Бахсы нэһилиэгиттэн Местниковтар дьиэ кэргэттэрэ ситиһиилэхтик кыттан, биир дойдуваахтарын, билэр дьоннорун астынаран, үөрүн-көтүн кэллилэр. Ыал ийэтэ Людмила Федотовна "Сулусчаан" үйэбиэн үлэһита, оттон аҕа баһылык Моисей Моисеевич олохтоох дьиэ-уот, коммунальнай хаһаайыстыба сулуспатыгар үлэлиир. Кинилэр 1994 с. ыал буолбуттара. Икки 7 саастаах игирэннэн хырыыттардаахтар, кэнники оҕолоро эмиэ кыыс, 4 саастаах. Людмила хаһаайка бастыҥа: ас эгэлгэтин астаан дьонун күндүлүүрүн таһынан оҕолорутар, кэргэнигэр таҥас атыылаһыкка, эргэтэн аттарак, дьон сөҕүмнүк күрдук, моднайдаан тигэн таҥыннарар. Моисей үөнэриэн, бухтуурун сөбүлүүр.

Эдэр ыаа бу конкурска кытталлыгар "Сулусчаан" үйэбиэн коллектива эйебүл буолбутуттар мэхтанар. Сотуннута да бэрдиттэн улахан бэлэмнэ суох алта түүнмэхтэлэк конкурска кыттан, "Чэбдик олохтоох ыаа" номинация хаһаайыннарынан буоллулар. Эдэр ыалга инникитин эсэ утуо ситиһиилэри баҕарыыбын.

Семен НИКИТИН.
Бахсы, хаһыат общ.корр.

КИНИЛЭРГЭ ЭРЭЛБИТ УЛАХАН

Улуустааҕы эдэр специалистар слеттара

Сэтинньи 23 күнүгэр ыччат управлениетын көҕүлээһининэн Чурапчы улууһун эдэр специалистарын слеттара буолан ааста. 13 нэһилиэктэн 158 киһи уонна Чурапчы сэлиэнньэтин иһиттэн киин балыыһа, дьиэ-уот, коммунальнай хаһаайыстыба управлениетын, "Чурапчыстрой" ХЭО, гимназия уонна бары оскуолалар, о.д.а. биирдиилээн тэрилтэлэр эдэр үлэһиттэрэ кыттыыны ыллылар.

Слет күнүс 2 чаастан улуус дьаһалтатын дьиэтин актовай саалатыгар эдэр специалистар учредительнай мунньахтарыттан саҕаланна. Мунньаха улуус дьаһалтатын баһылыгын бастакы солбуйааччы В.И.Чичигинаров, киин балыыһа кылаабынай враһа Г.Н.Алексеев, үөрэх управлениетын начальнига Е.С.Сидоров, ыччат управлениетын начальнига А.А.Захаров уонна нэһилиэктэргэ, Чурапчы сэлиэнньэтигэр үлэлиир сылдьар эдэр специалистар кыттыыны ыллылар. Сүрүннээн, тыа сиригэр олорор эдэр специалистар кыһалҕаларын, инники сайдыыларын, эдэр специалистар союзтарын тэрээһинин туһунан кэпсэтистилэр.

Улуус дьаһалтатын баһылыгын бастакы солбуйааччы В.И.Чичигинаров ыччаттарга, эдэр специалистарга болҕомто уурулларын суолталааҕын — бу улуус дьаһалтатын үлэтин сүрүн хайысхаларыттан биирдэстэрэ буоларын бэлиэтээтэ. Владимир Ильич үөрэхтээх, эдэр үлэһиттэр нэһилиэктэргэ олохтоох ыччаттарга бэйэлэрин үлэлэринэн-хамнастарынан холобур буолалларын тоһоҕолоон эттэ уонна ыччаты улуус общественнай, политическай, культурнай олоҕор көхтөөхтүк кыттан иһэллэригэр, инники өттүгэр туруоруммут сыалларын-соруктарын олоххо киллэрэллэригэр ыҥырда. Салгыы үөрэх управлениетын начальнига Е.С.Сидоров быйыл улууска үөрэхтэрин бүтэрэн хас эдэр учуутал, воспитатель үлэлии кэлбитин билиһиннэрдэ. Егор Семенович үөрэх управлениета кадровай политикаҕа ылсан үлэлээһэрин туһунан, үлэ киэҥ эйгэтигэр маҥнайгы хардыыларын оҥорбут эдэр дьоҥҥо профессиональнай таһымнарын үрдэтэр сыалтан анал үлэлэри ыытарын кэпсээтэ.

Улуустааҕы киин балыыһа кылаабынай враһа Г.Н.Алексеев кэнники кэмнэ "үрүҥ халааттаах ааньыаллар" кэккэлэрэ кэҥээн эрэрин, улуус үрдүнэн балыыһаларга 50-тан тахса эдэр специалист үөрэхтэрин бүтэрэн үлэлии сылдьалларын туһунан сырдатта. "Эдэр дьон бэйэлэрэ туспа тэрилтэлэммэхтэринэ эрэ социальнай уонна экономическай өттүнэн көмүскэллээх буолуохтара диэн",— диэн бэлиэтээтэ.

Ыччат управлениетын начальнига А.А.Захаров:" Эдэр специалистар бары биирдэ түмүстэхпитинэ туруоруммут сорукатарбытын олоххо киллэрэргэ табыгастаах буолуо этэ",— диэн эттэ. Ол кэнниттэн Арыылаах нэһилиэгиттэн, улуустааҕы киин балыыһаттан, ыччат парламеныттан,учууталлар ааттарыттан эдэр специалистар туран санааларын үллэһиннилэр, туох кыһалҕалаахтарын кэпсэтистилэр. Сүрүннээн, ыччат сынньалаҥын тэрээһинигэр элбэх этиилэр киирдилэр. Нэһилиэктэр икки ардыларыгар ыччаттарга ыкса сибээһи олохтуур туһунан тыллар этиллиннилэр.

Мунньах иккис чааһыгар куоластааһын түмүгүнэн эдэр специалистар союзтара тэрилиннэ. 25 киһиттэн састааллаах эдэр специалистар союзтарын сэбиэтэ талыллан, устаап оҥоһуутугар үлэлэһэрэ былааннанна.

Слет официальнай чааһа бүппүтүн кэннэ А.К.Софронов аатынан спортзалга эдэр специалистар интеллектуальнай таһымнарын бэрэбиэрэкэлиир "Брейн-ринг" оонньуу ыытылынна. Уопсайа 13 хамаанда кыттыыны ылла. Оонньууну эдэр специалист Гаврил Прудецкай лоп-бааччы, күрэхтэһээччилэргэ өйдөнүмтүө гына боппуруостарын биэрэн, улахан мөккүөрү таһаарбакка, үрдүк таһымнаахтык иилээн-саҕалаан ыытта. Уһун-киэҥ, эрийсиилээх оонньуу кэнниттэн I миэстэҕэ улуустааҕы киин балыыһа, II-кэ Дирин нэһилиэгин, III-кэ 2№-дээх Чурапчы орто оскуолатын хамаандалара таҕыстылар.

Эдэр дьон мустан баран хайдах ырыата-тойуга, үҥкүүтэ-битиитэ суох тарҕаһыахтарай? Уһун күннээх өй үлэтин кэнниттэн эдэр специалистар күүстэринэн шоу-программа ыытылынна. Аан бастакынан Чурапчы сэлиэнньэтин эдэр специалистарын түмсүүтэ бэйэтин билиһиннэрэр, аныгы музыкалартан аттарыллан оҥоһуллубут эҕэрдэ нүөмэрин көрдөрдө. Салгыы нэһилиэктэртэн кэлбит эдэр дьон ким ыллаан, ким үҥкүүлээн, ким көннөрү бэйэтин билиһиннэрэн шоу-программаҕа кытынна. Быыһыгар "Маҥнайгы көрүүттэн таптал" диэн оонньуу, "Брейн-ринг" кыайыылаахтарын наҕараадалааһын, кыра да буоллар, спринт-лотереяны тэҥнээһин буолла. Шоу-программа кэнниттэн ыччакка биллэр Мистер Вальтер ди-джей уоттаах-күөстээх дискотеката салайан ыытта.

Түмүккэ ыччат управлениетыгар быйыл үлэлии кэлбит эдэр специалист Иван Гаврильевич Васильев бу слет тэрээһиннигэр туох баар сыратын ууран туран, Чурапчы сэлиэнньэтин эдэр специалистарын түмэ тардан, саҥа үлэтигэр маҥнайгы хардыыны эрэллээхтик оҥордо диэн бэлиэтээн этиэхпин баҕарабын. Оттон ыччат управлениета слет тэрээһинигэр сүүрбүт-көппүт эдэр специалистарга хаһыат нөҥүө махталын тиэрдэр.

Эдэр специалистар слеттара тэрээһиннээхтик буолан ааспытыттан сиэттэрэн, киһи маннык түмүккэ кэлэр: ыччаттар кыһалыннахтарына, түмүстэхтэринэ тугу барытын кыайа тутар, тэрийэр улахан күүс эбиттэр диэн. Онон саҥа тэриллибит эдэр специалистар союзтара, кумааҕыга эрэ суруллан хаалбакка, симэлийбэккэ, тэрээһиннээхтик үлэлииригэр эрэл улахан.

Галина ГОВОРОВА.

Россия милициятын тэриллибитэ 200 сылынан

УЛУУС УЧАСТКОВАЙДАРА

Ис дьыала отделын биир сүрүн сулуусубатынан обществоҕа куттал суох буолуутун милицията буолар. Сулууска үлэтин биир хайысхатын — нэһилиэнньэни кытта ыкса сибээстээхтик үлэлэһиини участковай уполномоченнайдар толороллор. Кинилэр соруктара биир — улуус үрдүнэн буруйу оҥоруу ахсаанын аччатыы, общественнай бэрээдэги көрүү, дьон-сэргэ нус-хас, кыһалҕата суох олоҕун араҥаччылааһын.

Милиция бастаан олохтонуутун саҕана улууска старшай милиционер диэн дуоһунастаах баалара. Кэлин 1930-нус-1940-нус сс. саҕалаан анал званиеларга араарар буолан барбыттара. Былыр-былыргыттан бу дуоһунаска дьон саамай бэриниилээхтэрэ, туруорбут сыалларын ситиһэр, норуот интэриэһин туһугар үлэлиир баҕалаахтара, чиэһинэйдэрэ, нэһилиэнньэ бастыҥ араҥатыттан тахсыбыт эр бэртэрэ үлэлээн ааспыттара.

Билиги улууспутугар Аҕа дойду икки сэриитин кэмнэригэр Ф.С.Константинов соҕотоҕун участковайынан сылдьан "Чурапчы уола" диэн ааттаах тоҕус киһилээх дезертирдэр бааҥдаларын Мырылатан тугууга үлэлээбитэ. 1942 — 1954 сс. сэрии кыттыылаахтара И.Ф.Лысков, И.М.Сивцев баһылыган кэлэн улууска бэрээдэк олохтонуутугар элбэх үлэни ыыппыттара. Сэрии кэнниттэн оройуоҥҥа участковайдарынан сэрии кыттыылаахтара Аҕа дойду сэриитин II степеннээх орденын кавалера А.Д.Каженкин 1968 с., "Бойобуой ситиһиилэрин иһин" медаль кавалера И.Н.Эверстов 1969 с. диэри Албан Аат орден III степенин уонна "Варшава куораты ылыы иһин" медаль кавалердара, лейтенант М.М.Пермяков 1959 — 1962 сс. үлэлээн ааспыттара. Кинилэри кытта илии кэмнэргэ старшай лейтенант С.С.Дьячковскай 1966 — 1969 сс., старшай лейтенаннар С.С.Михайлов 1960 — 1968 сс., И.П.Чычахов 1968 — 1973 сс. үлэлээбиттэрэ.

Кэлиҥҥи кэмнэргэ Чурапчытааҕы ИДьО участковайынан элбэх сотрудник үлэлээн, кынат анныынан, билигин ИДьМ араас салааларыгар ситиһиилээхтик үлэлии сылдьаллар. Киэн туттан ааттыыбыт: ИДьМ бочуоттаах сотрудниктын, силиэстийэ отделениетын начальнигын, юстиция подполковнигын К.Е. Платоновы, ИДьМ туйгунун, пенсионерын Н.П.Сергеевы, өр сылларга старшай участковайынан үлэлээбит милиция майорун М.Нь.Саввины, ИДьМ пенсионердарын И.С.Плотниковы, Д.А.Кириллины, Чурапчы сэлиэнньэтигэр өр сылларга участковайынан үлэлээбит, билигин Чурапчы сэлиэнньэтин бочуоттаах гражданинын, милиция майорун А.И.Эверстовы, олохтоох милиция начальнигын, милиция майорун В.Н.Константиновы. Урукку сылларга соҕуруу нэһилиэктэргэ участковайынан үлэлээбит милиция капитана, ИДьМ туйгуна Н.П.Сергеев бочуоттаах сынньалаҥҥа тахсан да баран, дойдута Чакыр нэһилиэгин олохтоохторо туруорсууларынан, дьон-сэргэ нус-хас олоҕун туһугар үлэлии сылдьара эдэрдэргэ холобур буолар.

Билигин туругунан улууспутугар баар 29 административнай учаастакка 13 участковай үлэлиир. Биир участковайга биирдии - иккилии учаастак сыһыарыллар. Итини сэргэ нэһилиэнньэҕэ профилактическай үлэни кэдьүстээхтик тэрийэр, бэрээдэги кэһиилэри ордук түргэнник учуоттуур, буруйдаахтары кэмигэр эппиэккэ тардар уонна биирдиилээн дьоҥҥо өйдөтүү үлэтин ыытар, тэрилтэлэри кытта сибээһи олохтуур сыалтан киин сэлиэнньэбитин үс учаастакка хайытан, үс участковай уполномоченнайдары отдел бэйэтин анал дьаһалынан сыһыартаата.

Улууска бэрээдэк олохтонуутугар участковайдар сулууспаларынан сөптөөх үлэ ыытылынна. Отделение үлэтэ бастайааннай хонтуруолга сылдьар, ыытыллар дьаһаллар бөппүрүөстэрэ нэдиэлэ ахсын көрүллэн, сөптөөх сүбэлэр бэриллэллэр.

Улууспут 13 участковайыттан үһэ старшай, сэттэтэ участковай, үһэ участковай көмөлөһөөччүлэрэ, онтон аҕыһа рядовой званиелаах, биэһэ офицер. Сулууска 6 сотрудникка бу дуоһунаска 5 сылтан итэҕэһэ суох үлэлээтилэр, 3 участковай иккис - үһүс сылларын үлэлээн, сулууспаларын саҕалаатылар. Быйыл үлэҕэ ситиһиилэрин иһин ИДьМ уонна ИДьО 4 участковайга рядовойскай, 2 участковайга офицерскай званиелары иҥэрдилэр. Билиги кэккэбитигэр "Улуус 1998 сыл туйгуна участковайа", милиция старшай прапорщига Н.А.Макаров, республика ИДьМ участковайдарын күрэхтэһиилэрин кыайыылааҕа, "2000 сыл туйгун участковайа" Г.П.Андросов үлэлии сылдьаллар.

Билигин дьаны нэһилиэннэ участковай бырааһын уонна эбээһинэстэрин билбэтиттэн элбэх өйдөммөт боппуруостар үөскүүллэр. Участковай ытар үлэтэ РФ ИДьМ уонна СР ИДьМ бирикээстэринэн салайтарар. Быһатын эттэххэ, киһи эбээһинэтэ отдел сулууспаларын үлэлэрэ барыта холбуу түмүллүбүтүгэр тэҥнэһэр. Үөрүт участковайдар туспаах үлэлэринэн кыратык, дьарыктаналлара, үксүгэр нэһилиэккэ ыытыллар дьаһалларга кытталлара, улууһу киинигэр кэлэн ГАИ линиятынан дьуһуурустубалыыллара. Билигин ону отдел салалтата өйдөөн, участковайдар бэйэлэрин административнай учаастактарыгар үлэлииллэрин ирдиирэ, үлэлэрин тупсарарга, саҥаны олоххо киллэрэргэ дьулуһара көхтөөх үлэҕэ көҕүлүүр. 2001 с. участковайдарынан баара-суоҕа 12 холуобунай буруй арыйыллыбыт буоллаҕына, бу сылга 21 арыйылынна. Бэйэлэрин учаастактарыгар нэһилиэнньэ өрөтүгэр элбэхтик сылдьан, ирэ-хоро кэпсэтэн, буруйу оҥоруу арыйыыга ылсан күнү, түүнү биһа үлэлиир, буруйдааҕы булан эппиэккэ тардар дьиҥнээх "Анискиннар" баар буоллулар. Ол курдук, быйыл милиция старшай прапорщига, Сылаҥ нэһилиэгин участковайа М.М.Игнатьев учаастагар буолбут 2 уоруйу арыйан, буруйдаахтары эппиэккэ тарта. Оттон Дирин бэһүөлэгин участковайа, милиция старшай прапорщига И.С.Посельскай нэһилиэгин маҕаһыыныгар хаста да киирбит уоруйахтары олохтоох общественниктэры кытта манаан олорон, тутан холуобунай дьыала тэрилиннэ, уоруйахтар миэрэҕэ тардылыннылар.

Билигин нэһилиэктэргэ олохтоохтор сайдыыбыт дьиҥ-чахчы тэрийиилээн бэрээдэк буоларын өйдөөн, баҕа өттүлэринэн народнай дружинник, общественник буолан, участковайдарыгар таһы кыайаллларынан көмөлөһөллөр, улахан болҕомтолорун ууралллар.

Е. ЕФИМОВА,
милиция майора,
Чурапчытааҕы ИДьО
участковайдар
отделениеларын
начальнига.

Хаартыскаҕа: улуус участковайдара.

Хоту көһөрүллүү 60 сылынан

КЭБЭЭЙИГЭ – 19 СЫЛ УСТАТА

1942 сыллаахха Төлөйтөн үс колхоз көһөрүллэн Кэбээйи оройуонугар тиийбиттэрэ. Биһиги Калинин аатынан колхозпут Булуҥ өрүһүн төрдүттэн 22 көстөөх Хатырык Хомоҕо түөкэммитэ. Сорох дьоммут Дьиэни-уоту оҥоро 10 -ча көстөөх Тыайаҕа барбыттара, кинилэр кэлэ аҕалыахтарыгар диэри сытылга таҥас балаакканан олорбуппут. Сэтинньи бүтүүтэ оҕолору Кэбээйи оскуолатыгар ыыппыттара, мин үс кылааска киирбитим.

Бастаан тиийбит сылбытыгар колхозпут дьоно балыктыырга өрүйэҕэ суох буоланнар олох бултуйбатахтар этэ, онон итиниһинэн ыччыктааһын буолбута, элбэх киһи хоргуйан өлбүтэ. Сааһыгар өрүс эстибитин кэннэ, олохтоох дьонтон ыйдаран, Булуҥ төрдүгэр киирэн бултуйбуттара, элбэх балыгы собуокка туттарбыттара. Балык собуотугар үлэһит наада буолан, мин дьонум уонна Таргбукин Дьөгүөр Таас Тумуска киирбиттэрэ. Ийэм балык туустааһыныгар, оҕонньотор буочука оҥоһуутугар үлэлээбиттэрэ. Мин уонна "Төрүт" колхозтан оҕолоро Березкин, Федоров өрэхпит түмүгүн да истибэккэ, сатыы дьоммутугар барбыппыт. Луҥха үрэҕэ Сөйүүн Үҥүөхтээх диэн сиргэ Мартыновтар диэн Чурапчы дьоно оҕонньордоох уол балыкка приемщиктаан олороллор эбит. Кинилэргэ балыгы тото-хана сиэн, аһаан, сынньанан баран, уолаттарым Куокуйга түһэн хаалбыттара, мин балык таһар катерга илии-атах буолбута буолан Таас Тумуска барсыбытым. Онно тиийэн балыкка үлэлээспитим. Колхозпут бултаабыт балыгын аахсан, элбэх бурдугу улахан оҥочоҕо тиэйэн аҕабыныын Тыайаҕа хаалбыт дьоммутугар Луҥханан,Турбаахынан, Сиэзэн үрэхтэринэн илдьибиппит. Сылы арыычча туораабыт дьоммут бархсаттар үөрүү бөҕө буолбуттара.

Сайын, кумахтар тахсыбыттарын кэннэ, чурапчылар биригээдэ тэринэн Булуҥ төрдүгэр киирэн бэрскут сылдьар үөһүгэр, оҕо-маҕа суох киилэм кумахха балыктаабыппыт. Киэһээлик күн арҕаалыаҕыттан сарсыарда күн үөгэ ойуор диэри сойуллакка муҥхалыырбыт. Балык тустаах аайы кэлэрэ. Аҕыйах хоно-хоно оп бултуйун оҥочонон өрүһү 7 көс өксөйөн собуокка илдьэн туттарарбыт, былааммытын аҥара толорбуппут.Итинник күһүн кыдьымах киириэр диэри үлэлээбиппит. Ол кэнниттэн Кинчэҥ диэн сиргэ балык фермытыгар саһыл сиэккэтин өрөмүөнүгэр суол турбор диэри сылдьан баран, Таас Тумуспутугар тиийбиппит.

Кэлин мин сайынын балыкка, кыһынын түүлээх бултааһыныгар сылдьар буолбутум. 194–1946 сс. кыһын республикатааҕы куоталаһыыга кыайыылааҕынан тахсан, Саха АССР Министрдэрин Советин Председатела И.Е. Винокуров илии баттаһыннаах "Саха АССР бастыҥ булчута" диэн сибидиэтэлистибэни ылбытым, республика Бочуотун Дуоскатыгар таксыбытым, "Холбостон" харыы чаһытынан наҕараадаламмытым. Сэрии ыараахан сылларыгар күүс өттүнэн көһөрүллүүгэ тиийбит Чурапчы дьоно, туугунан да кэмэлиммат күчүмэҕайдары көрүстэллэр даҕаны, үлэлээбит түмүктэрэ — бэлыктыыт, түүлээхит өстөөҕү үлтүрүтүүгэ көмөлөспүт буолуохтаах.

Көһүүгэ тиийбит колхозтаахтар төннүбүттэрин кэннэ мин Кэбээйигэ хаалламмын кадровай булчут буолбутум. Күүһүм кыайарынан кыһаллан үлэлээн Кэбээйи оройуонун экономиката сайдыытыгар сэмэй кылааппын киллэрбибитим. 1960 с. Кэбээйи балыгын собуотугар маҥнайгынан "Коммунистическай үлэ ударнига" буолбутум. Өрүс тэрдүнээҕи хаһаайыстыбаларым холбоон Лесской нэһилиэк диэн тэриллибитигэр бырааваан сельсовет исполкомун председателинэн үлэлээбитим. Ийэм доруобуйата мөлтөөн, кырдьар буолан, дойдубутун буолбакка диэн 1961 сыллаахха Чурапчыга кэлбиппит. Онон мин көһөрүллүүгэ сылдьыам бүтүн 19 сыл устата буолбута, хайаа да сирбытыгар төрөөбүт Чурапчым аатын-суолун түһэн биэрбэтэрим.

Николай Егорович
ЗАХАРОВ.

ЧУРАПЧЫ – СПОРТ ТУОНАТА

Хаһыат аналлаах таһаарыыта

СПОРТ – ОЛОҔУН АРГЫҺА

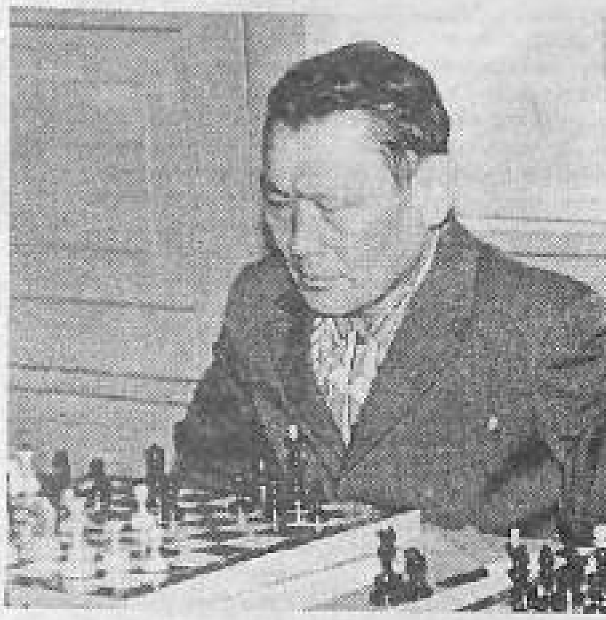

Биһиги улууспутун, Чурапчыны, мээнэҕэ спортивнай улуус диэбэттэр. Спортивнай ситиһиилэрбитин таһынан биһиэхэ олохторун тухары спорт араас көрүҥнэринэн дьарыктаммыт дьоннорбут элбэхтэр. Итилартэн биирдэстэринэн соторутааҕыта 85 сааһын томточчу туолбут ытык кырдьаҕаспыт Дмитрий Сергеевич ПОСТНИКОВ буолар. Кини отуттан тахса сыл учууталлаан үүнэр көлүөнэни төрөөбүт сахатын тылыгар үөрэппит соло, быыс булбат да кэмнэригэр биир да күн спордунан, этин-хаанын эрчийиминэн, өйүн-санаатын чочуйуунан дьарыктамматах күнэ диэн суоҕа. Спорт араас көрүҥнэринэн: хайыһарынан, сүүрүүнэн, волейболунан, лаптанан, акробатиканан, футболунан, хаҥкынан, дуобатынан, саахыматынан умсугуйан туран дьарыктаммыта. Ордук табыллан уонна үһүннүк саахыматынан дьарыктаммыта, билигин даҕаны бэйэтинээҕэр быдан эдэр дьоннуун бу мындыр оонньууга иэмэх мастыы эрийэр.

Сэтинньи 23 күнүгэр Чурапчы орто оскуолатын актовай саалатыгар Д. С. Постников 85 сааһын туолбут үбүлүөйүн бэлиэтиир үлэ түгэн буолла. Улуус баһылыга И. И. Аммосов Дмитрий Сергеевичкэ "Улуус Бочуоттаах гражданина" диэн аат иҥэриллибитин иһитиннэриитэ дохсун ытыс тыаһынан көрсүлүннэ. Түөскэ анньыллар знак, дастабырыанньа үрүлүөх быһыыга-майгыга туттарылынна. Чурапчы сэлиэнньэтин дьаһалтатын баһылыга М. Н. Саввина үбүлээри истиҥник эҕэрдэлээн туран кинилэхэ "Чурапчы сэлиэнньэтин Бочуоттаах гражданина" аатын иҥэрбиттэрин туһунан иһитиннэрдэ. Ытык кырдьаҕаһы үгүс аҕсааннаах доҕотторо, аймахтара ис сүрэхтэн үөрэн-көтөн туран эҕэрдэлээтилэр.

Дмитрий Сергеевич Таатта уонна Чурапчы улуустарын икки ардыларынааҕы спорка табаарыстыы күрэхтэһиини аан бастаан, ол аата 1948 сыллаахха, саҕалаабыта, биир сүдү кыттааччы быһыытынан үйэ аҥарыттан ордук кэмҥэ төрөөбүт улууһун спортивнай чиэһин ситиһиилээхтик көмүскээн кэллэ. Дьэ, бу буолар спортивнай уһун үйэлээнии диэн! Соторутааҕыта 4 сыл тохтуу сылдьыбыт бу күрэхтэһии салҕанарын туһунан үтүөкэннээх сураҕы иһиттибит.

Сэтинньи 23–24 күннэригэр Чурапчы сэлиэнньэтигэр А. К. Софронов аатынан спортивнай саалаҕа Д. С. Постников 85 сааһын туолуутугар анаалаах улуус дьаһалтатын физкультураҕа уонна спорка отделын, улуустааҕы саахымат федерациятын тэрийиилэринэн саахымакка турнир ыытылынна. Бу турнирга Дмитрий Сергеевиһы кытары саахымакка уһун сылларга биирдэ күрэхтэспит табаарыстара уонна кини ииппит-такайбыт үөрэнээччилэрэ кэлэн кытынныллар. Таатта улууһуттан, нэһилиэктэртэн, улуус кииниттэн барыта 32 саахыматчыт оонньоото. 2 бөлөххө хайдан түргэн саахымакка (биирдии оонньооччуга 30 мүн. бэриллэр) күрэхтэстилэр.

Икки күннээх оҕус тыҥааһыннаах, илин-кэлин түсүһүүлээх күрэхтэһии кылаабынай судьуйа П. К. Дорофеев салалтатынан үрдүк таһымҥа ыытылынна. Бастакы бөлөххө швейцарскай системанан оонньооһуҥҥа 9 киирсиигэ 2 саахыматчыт – Тааттаттан Антон Николаевич Андросов уонна Чурапчы Диригиттэн Константин Константинович Абрамов 7,5-дыы очкону ылан иннилэ таҕыстылар. Кинилэртэн коэффициеннынан кыл-мүччү баһыйан **А. Андросов** бастакы миэстэни ылла, үһүскэ 6 очколаах Таатта спортсмена Василий Васильевич Слепцов таҕыста.

Иккис группаҕа (круговой система) 10-киһи кыттыбытыттан 8 очкону ылан Тааттаттан спорт ветерана **Алексей Алексеевич Баланов** бастакы миэстэни ылла. Киниттэн очко аҥарынан хаалан Чурапчыттан Гаврил Фомич Егоров иккискэ, 6 очколаммыт Иван Львович Говоров (Хатылы) үһүскэ таҕыстылар. Бу группаҕа үбүлээр Д. С. Постников кыттан билигин да буорахтааҕын көрдөрдө.

Бириистээх миэстэлэри ылбыт спортсменнар улуус дьаһалтатын физкультураҕа уонна спорка отделын грамоталарынан, жетоннарынан наҕараадаланнылар. Итини сэргэ кинилэргэ Д. С. Постников оҕолоро сыаналаах бириистэри туттардылар. Күрэхтэһиини үчүгэй тэрээһиннээхтик ыыппыттарын иһин кылаабынай судьуйа П. К. Дорофеевка, улуустааҕы саахымат федерациятын толорооччу председателэ П. П. Макаровка, кырдьаҕас саахыматчыт Н. Г. Кривошапкиҥҥа, П. П. Дьячковскайга, Таатта саахыматчыттарын делегациятын салайааччытыгар В. В. Слепцовка өйдөбүнньүк бэлэхтэр туттарылынныллар.

В. НЕУСТРОЕВ, Г. ЕГОРОВ.

Хаартыскаҕа: Д. С. Постников 1977 с. "Урожай" ДСО уобаластааҕы Советын күрэхтэһиитигэр.

ВОЛЕЙБОЛГА "ХАЙАХСЫТ КУБОГА" ОЛОХТОННО

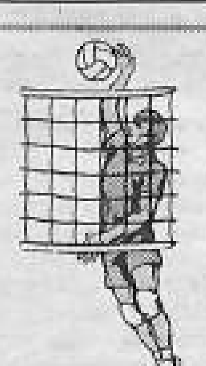

Сэтинньи 23–24 күннэригэр Хайахсыт дьаһалтатын олохтооһунунан волейболга эр дьоҥҥо клубнай хамаандалар икки ардыларыгар "Хайахсыт кубога" күрэхтэһии ыытылынна. Итиннэ барыта 6 хамаанда: Мырыла-Чурапчы холбоһуктаах хамаандалара, "Аргыс" (Дьокуускай), "Эрилик" (соҕуруу нэһилиэктэр холбоһуктаах хамаандалара), Чурапчытааҕы физическэй культура уонна спорт институтун хамаандата, Хайахсыт нэһилиэгин хамаандата уонна Амма улууһун Алтаныттан "Алтан" хамаанда кыттыыны ыллылар.

Икки күннээх эрийсиилээх, күүрээннээх күрэхтэһии түмүгэр бастакы миэстэни **Мырыла – Чурапчы холбоһуктаах хамаандата** ылан "Хайахсыт кубогын" хаһаайынынан буолла. Иккиһи "Аргыс", үсүһү "Эрилик" хамаандалар ыллылар. Бастаабыттарга анал мэтээллэр, бириистэр туттарылыннылар. 21 анал бирис "Бастыҥ быһаачы", "Ветеран оонньооччу", "Бастыҥ көҕүлээччи", о. д. а. олохтонон тустаахтарга туттарылынныгар. Бу күрэхтэһиини салгыы сайыннаран эһиилгиттэн элбэх хамаанданы кытыннарарга былааннанна.

"СО" корр.

СААХЫМАТ ХОНУУТУТТАН СОНУННАР

Соторутааҕыта Хадаарга нэһилиэктэр икки ардыларыгар хамаандаынан күрэхтэһии буолан ааста. Хамаанда састаабыгар 7-лии киһи киллэриллиннэ. Олохтоохтор 3 толору састааптаах хамаандалары туруордулар.

Күрэхтэһии улахан хатыһыылаахтык барда. Кэлин турга диэри ким бастыыра биллибэт этэ. Түмүккэ бастакы миэстэни утарылаһааччыларын барыларын хотон **Чурапчы сэлиэнньэтин хамаандата** ылла. Иккис миэстэҕэ бастаабыттартан очко аҥарынан хаалан Хатылы, үһүскэ Хоптоҕо хамаандалара таҕыстылар.

Предприниматель Анна Степановна Давыдова спонсордаан сүүйтэриитэ суох лотерея оонньотто, дуоскаларыгар бастаабыттарга, үчүгэйдик оонньообуттарга грамоталары, бириистэри туттартаата. Олохтоох дьаһалта кыайбыт хамаанда хас биирдии оонньооччутугар Үрүҥ Күөл эмис соботун кууллаҕа кутан сүктэртээн кэбистэ.

Бу нэһилиэккэ саҥа арочнай тииптээх спортивнай саала үлэҕэ киллэриллэн эрэр. Итиннэ өссө үрдүк таһымнаах күрэхтэһиилэр буолаллара күүтүллэр.

* * *

Хатылы орто оскуолатыгар улуус үөрэнээччилэрин саахымакка биирдиилээн бастыыр иһин чемпионаттара буолла. Саастарынан арахсан бөлөҕүнэн 8 оскуола саахыматчыттара кытынныылар.

Күрэхтэһии түмүгүнэн бастыҥнар сүүмэрдэнэн бу күннэргэ республика чемпионатыгар кытта сылдьаллар. Улуус чиэһин көмүскүүллэр: Григорьев Рудик, Догдонов Ганя, Алексеева Паша, Ефремова Мотя, Антипина Маша (Хатылы орто оскуолатыттан), Давыдов Женя, Ефремов Коля (Хадаартан), Абрамов Павлик (Тэлэйтэн), Кириллина Аня (улуустааҕы гимназияттан), Петрова Варя (Диригтэн), Иванов Вася, Слепцова Лена, Седалищева Сахаайа (Болтоҥоттон), Григорьев Дима, Потапов Аверий, Мандарова Надя (Одьулууунтан).

П. МАКАРОВ.

КИЭН ТУТТАР БӨҔӨСПҮТ

Көҥүл тустууга Саха сирин биир күүстээх маастара Афанасий Васильевич ЗАХАРОВ туһунан тустар кэмигэр спорду сэҥээрээччилэр, бука, элбэхтик истибит буолуохтаахтар. Бу күннэргэ улууспут биир киэнтуттар бөҕөһө олоҕун ортоку омурҕанын – 50 сааһын томточчу туолла.

Афанасий тустуу көбүөрүгэр Кытаанах оскуолатын бэһис кылааһыгар үөрэнэ сылдьан тахсыбыта. Онтолорго көҥүл тустуу Кытаанах оскуолатыгар тэнийэн эрэр кэмэ этэ. Учуутал М. Е. Захаров (кэлин Саха АССР үтүөлээх тренерэ буолбута) тустуу секциятын үлэлэтэрэ. Афоня икки сыл иһигэр оскуола, оройуон чемпионугар тиийэ үүммүтэ.

Тренердэрин сүбэтинэн А. Захаров, С. Оксемов, М. Друзьянов интернат-оскуолаҕа Дмитрий Петрович Коркиҥҥа эрчийэр дьоломмуттара. Уһулуччулаах тренергэ дьарыктаныаҕыттан Афоня көрдөрүүлэрэ биллэ-көстө тупсан барбыттара. Ол курдук, 1970, 1971 сс. ыччаттарга Н. Захаров бириһин иһин республика түһүлгэлэригэр кыайыылааҕынан тахсан чемпион аатын лиэнтэтин кэппитэ. 1971 с. Сыктывкар куоракка ыытыллыбыт ССРС уолаттарга түһүлгэтигэр 48 кг диэри ыйааһыҥҥа Сахатын сирин чиэһин көмүскээбитэ. Бу ыйааһыҥҥа 26 бөҕөс кыайбытыттан төрдүс миэстэҕэ тахсан, улахан түһүлгэҕэ бастакы тахсыытыгар кулаабата суох көрдөрүүлэммитэ.

Оскуоланы бүтэрбитин кэнниттэн Афоняны, [illegible] учуоттаан, Д. П. Коркин бэйэтигэр хоролуон тренеринэн анаабыта. Кыраныан тустуутугар дьарыктыы сылдьан бэйэтэ улахан таһымнаах күрэхтэһиилэргэ кыттыбыта. 1971 с. Черкесскай куоракка уолаттарга ССРС "Спартак" обществотын күрэхтэһиитигэр кэлин Союз күүстээх тустууга буолбут Тельман Пашаевы кыайан чемпион үрдүк аатын ылбыта. Эмиэ ити сыл Усть-Каменогорскайга Бүтүн Союзтааҕы турнирга иккис миэстэ буолан ССРС спордун маастарыгар кандидат нуорматын толорбута. Ити сыл Афанасийга иккис миэстэлэринэн тосхойбута: Кемерово куоракка олимпийскай чемпион А. Иваницкай бириэһигэр норуоттар икки ардыларынааҕы турнирга иккис миэстэлэммитэ, 1972 с. Дьокуускайга ыытыллыбыт маастар нуормалаах Бүтүн Союзтааҕы турнирга СГУ тустууга М. Дьячковскай кэнниттэн иккис миэстэҕэ тахсан ССРС спордун маастарын нуорматын аан бастаан толорбута. "Спартак" общество Киин Советын күрэхтэһиитигэр эмиэ иккис миэстэни ылбыта.

1972 с. күһүн Дмитрий Петрович сүбэтинэн Ленинградтааҕы физкультурнай институкка үөрэнэ киирбитэ. Итиннэ үөрэнэр сылларыгар таксымылаахтык тустубута, Ленинград куорат сүүмэрдэммит хамаандатын биир тутаах бөҕөһүнэн буолбута. РСФСР "Спартак" обществотыгар чемпионнаан, өрүү "иккис миэстэ" диэн суруллаах дипломнары дьэ уларыйбыттара. Онтон эрчимнээн 1973 с. Ленинград куоракка Иван Поддубнай бириэһигэр бастаабыта. Бу сыл Грозный куоракка 52 кг ыйааһыннаахтарга тустан Бүтүн Союзтааҕы турнирга иккис миэстэни ылбыта, ССРС спордун маастара буолбута. 1974 с. Минскай куоракка Советскай Союз "Буревестник" обществотын Киин Советын чемпионун үрдүк аатын ылбыта. Кишинев куоракка нуучча бухатыыра Иван Заикин бириэһин иһин Бүтүн Союзтааҕы турнирга кыайыылааҕынан тахсан, Советскай Союз чемпионатыгар кыттар быраабы ылбыта. Бу сыл ыччаттар ортолоругар Россия чемпионунан буолбута, ССРС ыччаттарга түһүлгэтигэр алтыс миэстэлэммитэ. 1975 с. профсоюзтар Бүтүн Союзтааҕы күрэхтэһиилэригэр бастаабыта. Россия "Спартак" обществотыгар 2 сыл бириистээх миэстэлэргэ таксыталаабыта.

Ленинградтан кэлэн баран дойдутугар Чурапчыга Субуруускай аатынан совхозка рабочайынан үлэлээбитэ, ол быыһыгар тапталлаах тустуутунан дьарыктаммыта. 1976 с. көҥүл тустуу Саха сиригэр сайдыбыта 20 сыллаах үбүлүөйүгэр анаалаах элбэх күүстээх бөҕөстөр кыттыылаах республикатааҕы турнирга бастаабыта. 1977 с. Черкесс куоракка РСФСР "Спартак" обществотын күрэхтэһиитигэр биир ыйааһыны үөһэ тахсан тустан бэһис миэстэҕэ тиксибитэ. Онтон ССРС "Спартак" обществотын Киин Советын түһүлгэтигэр бэйэтин ыйааһыныттан үрдүк кэмүс мэтээлинэн наҕараадаламмыта. Ити кэнниттэн Киев куоракка сэтинньитэ ССРС Кубогун иһин улахан түһүлгэҕэ кыттыыны ылбыта. Итиннэ таксымылаахтык тустан, көрөөбүт дьону барыларын кыайталаабыта. Дойду биллиилээх тренердэрэ кинини бэлиэтии көрөннөр, Союз сүүмэрдэммит хамаандатын эрчиллэр-сүүмэрдиир түмсүүлэригэр ыҥырбыттара. Афанасий биллиилээх бөҕөстөрү Роман Дмитриеви, Сергей Корнилаевы, Александр Ивановы, Тельман Пашаевы кытары бииргэ эрчиллибитэ, бөрүөбалыыр кэпсэтиилэргэ кыттыбыта. 1978 с. бэс ыйыгар Улан-Удэҕа РСФСР чемпионатыгар [illegible] мэтээли ылбыта, ССРС чемпионатыгар кыттар бырааптаммыта.

Минскэйгэ ыытыллыбыт чемпионакка 20 бөҕөс кыттыбытыттан сэттэтэ саха бөҕөстөрө этилэр. И. Зырянов кэнни, В. Гоголев, В. Чириков, Г. Троев үс, А. Диодоров түөрт эргиир кэнниттэн, ыстарааптыыр очколара туолан, туораабыттара. Афанасий Захаров алтата тустан төрдүгэр ыраастык кыайбыта, бэһис миэстэҕэ таксыбыта. Бу ситиһиитинэн Союз сүүмэрдэммит хамаандатыгар кандидатынан киирэн, саха бөҕөстөрө бөҕөстөрө дойдуларыгар да эрчиллэ сылдьан ситиһиилээхтик тустуохтарын [illegible] көрдөрбүтэ. Бу кэмнэргэ бэйэтин ыйааһыннарыгар республика бастакы сүүмэрдээх бөҕөһүнэн сылдьыбыта, үс сүбүрүүнү (1977–79 сс.) сыл чулуу спортсменын аатын ылаттаабыта. Кэнниттэн эстафетаны автырбыт бөҕөспүт Василий Гоголевка туттарда.

Платон КОРКИН.

Хаартыскаҕа: Афанасий Захаров (хаҥас) олимпийскай чемпион Роман Дмитриевтиин тустар.

Балаһаны А. СЛЕПЦОВ бэлэмнээтэ.

Эн долбуургар

БАРЫТА – БЭЙЭБИТ ДЬОММУТ, БЭЙЭБИТ

Саха Республикатын «Бичик» национальнай кинигэ кыһата (директор А.В. Егоров, кыл. редактор В.Н. Луковцев) бэйэтин оҥорон таһаарар бородуксуйатынан сөҕүмэр кинигэ биһиргэбили ылар-ылан иһэр. Кырдьык да, тас көстүүлэриттэн саҕалаан бары өттүнэн дьоһун оҥоһуллуулларынан, олор хаачыстыбаларынан билигин аан дойдута таһаар хайа да бэйэлээх кинигалартан итэҕэһэ суох, эссэ ордук даҕаны кинигэлэри бэчээттиирин бары билэбит, ыла, атыылаһан ааҕа олоробут.

Биһиги, сахалар, мэннык кинигэ кыһалааахпыт, оҥу баар оҥорбут уонна оҥорор үлэһиттэрдээх, дьоннордоох тэрилтэлээхпит – дьолбут. Оттон кинигэ бэчээттэнэр киһиэхэ – улахан чиэс. Билиҥҥи рынок сыһыаннаһыыларыттан тэптэрэн Россия сорох-сорох республикаларыгар кыаммакка кинигэ кыһалара суох буолбут, сабыллыбыт, уҥулуубут эбэтэр мөлтөөбүт кэмнэригэр биһиги «Бичиктит» өрө оксон таҕсан иһэрэ, улэтин-хамнаһын эссэ тупсарбыта сүгэн үөрүүлээх суол буолар.

Бу кинигэ кыһата (издательство) ССРС, Россия 15 сурулаачыттын үүнэрбит Чурапчы кытта уруг-уруккуттан бигэ ситимнээх, бэрэ сибээстээх. Ол кэлин даҕаны сөбүрээбэтэ астыннарар. Кыһа үлэһиттэрэ биһиэхэ угумнаахтык үлэлэрин билиһиннэрэ, отчуоттуу, субэлэһэ кэлэ, сылдьа тураллар. Ардыгар улахан бэлэҕинэн олоххоотук, кинигэнэн хабан көрсүһэ. Ол түмүгэр дьоһуннаах суруйуулардаах буоллахпытына өйөбүлү өрүү ылыахпытын сөп. Чугастан холобурдаатахха, ангардас быйыл олохтоох икки автордыт (Мария Герасимова – Сэнгээрэ, Павел Федоров – Сомоҕо) кинигэлэрэ бэчээттэнэн таҕыстылар, уһус кыһибит кинигэтэ оҥоһула сылдьар.

Сэнгээрэ «Саллай уонсан» диэн чабырҕахтарын, драматическай айымньыларын хомуурунньугун кытта билсибиппит сотору буолла. Аны билигин Сомоҕо «СҮРЭХ СӨБҮРҮЙБЭТ ИЭЙИИТИНЭН...» диэн дойдубут Чурапчы биллэр дьонун сэнэргэбит, улуска билиги кэмиэҕи культура уонна спорт эйгэтин сырдатар 7 бэчээтинэй листээх (119 страницалаах), 1000 экземплярдаах тиражынан таһсыбыт публицистическай суруйуутун хомуурунньуга күн сырдыгын көрдө. Павел Петрович бу иккис кинигэтэ. Бииргит курдук, бастакыта – «Ол, ыҥырар тырымнас уоттар» диэн 1999 с. таһсыбыта уонна кинигэ кэрэхсэммитэ, оттон автор Саха сирин Суруйааччыларын союһун уопсай мунньаҕынан кистэлэҥ куоластааһынынан биир да сотуута суох Россия Суруйааччыларын союһугар чилиэнинэн ылыллара маҕтиэхэммитэ. Билигин Москваттан ол хайдах бигэрдэһиилэрин күүтэбит.

Сомоҕо саҥа кинигэтин кылгас ис хоһооно туугуй? Биир дойдулаахтарбыт суруйааччылар Алексей Бродников, Сэмэн Тумат, Роман Данилов, Айыл, баянист Иннокентий Романов, билигин улуусапут баһылыга И.Н. Аммосов, хормейстер Ф.И. Попова, артист Куприян Михайлов, спорду сырдатааччы В.Ф. Посельскай, Хоптоҕо культуратын үлэһиттэрин, Дириҥҥэҕи народнай театр уонна оҕо музыкальнай оскуолатын, саха литературатын 100 сылын туолуутун бэлиэтээһиҥҥэ, республикаҕы спортивнай уонна «Азия оҕолоро» оонньуулар түмүктэригэр кыттыбыт... тустарынан. Бытата, барыта бэйэбит дьоммут, бэйэбит.

Ону хайдах суруйары?

«Сцена биэс уонча киһилээх хор коллектива ыллаан ньиргитэр. Дьикти кэрэ ырыа доргооннооро модун өрүс дуолун курдук долгуйута кутуллар. Ол бэйэгэр саҥа үрүүчэ сүүрдэн эрэрини кылыбыраан көмүс куоластар лыгыныы көтөллөр. Эмиэ даҕаны сипсийэр тыал сэбирдэҕи хамсатарыныы симиктик сибигинэйэн ыллаллар. Ханнык эрэ кэмҥэ хаба тардан ылан хатан куоластар дыгырҕыттэ көтүтэллэр. Манна иһиллэр дии куөрэгэй ырыата, ахтылҕаннаах алааспыт дьиктилээх сиккиэрэ. Имэҥнээхтик эҥсиллэн ырыа дыиэрэйэр, сахалыы кылыһаҕа дыиэрэйэ кутуллар... Бу Дириҥнэҕи народнай хор коллектива ыллыыр!».

(«Бастыҥ үлэлээх хормейстер»).

«...Ол кэмҥэ биир Чурапчы уола баар диэбиттэригэр булан көрсүбүтүм. Бэрт боростуой таҥастаах-саптаах тыа мүнгүк уола эбит. Кинини оҕолор «консерваторияҕа туттарса сылдьыбыт» диэн кэпсииллэр. Оҥу биһиги көннөрү дьон истэрбитигэр букатын консерваторияны бүтэрэн кэлбит киһи курдук көрөбүт. Кэлин кэпсэтэн билбитим оҕо сылдьан Куприян Михайловтыын бастакы кылааска Дириҥ орто оскуолатыгар бииргэ үөрэммит буолан хаалбыбыт.

...Били доҕорум Куприян барахсан дымчатай хара ачыкыламмыт, уһун баттахтаах, мудунай таҥастаах, гитара кыбынылаах уол да уол буолбут. Мин көрөн соҕон эрэ кэбистим, артыыс идэтин баһылыырга аһары да үчүгэйдик үөрэтэллэр эбит диэн былачы сөҕө-махтайа санаабыт эрэ түгэннээхпин».

(«Саха театрын киэн эйгэҕэ көтүппүт көлүөнэ»).

«Павел Пинигин биһиги биир дойдулаахпыт, үлүү тустуук, аатырбыт спортсмен, чурапчылар чулуу ыччаттара. Киһи ситистит ситиһиитэ, алҕан аата үйэлэргэ өлбөөдүйбэккэ бэйэтин тапталлаах сахатын өмүгүн өрүүтүн үөрдэ, өрө көтөҕө, үрдүккэ үгүйэ, үгүөҕэ ыҥыра кынаттыы туруоҕа.

Алаас курдук алаас этиҥ,
Чурапчыга баар Дириҥ,
Тустуук уолу үүнэрэҥгин
Аан дойдуга билиниҥ,
Үрдүк күнтээх,
Үтүө дьоннох

Олимпиец алааһа!..– диэн биллилээх спортивнай журналист, поэт Д.Д. Эверстов – Дмитрий Дириҥскэй мээнэҕэ хоһуйан суруйбатах эбит. Олимпиец алааһа! Чахчы даҕаны киһи киэн туттар үтүө сирэ...».

(«Олимпиец аатын үйэтитэр соруктаах»).

Иһирэх, истиҥ сэһэн итиник салҕанан иһиэ.

Павел Петрович Федоровиһы – Сомоҕону саҥа кинигэтинэн барыбыт аатыттан итиитик эҕэрдэлиибит!

КИНИГЭ АТЫЫГА КЭЛЛЭ, БУЛУҤУҤ, ААҔЫҤ!

Сэмэн ДАНИЛОВ.

● Культурнай олох

САҤА СИРГЭ — САҤАЛЫЫ

Урукнкан улуустааҕы киносеть дирекцията, билигиҥҥинэн "Киновидеотехцентр" 1997 сыллаах саас "Маарыкчаан" Культура дьиэтэ уокка былдьаныаҕыттан атын тэрилтэ хоннобор кыбыллан эрэйи көрбүтэ. Тэрилтэ тэрилтэ курдук үлэлииригэр туспа дьиэ-уот наада буолан, быйыл сайын "Сельхоз" томторугар "Аартык" маҕаһын утары турар эргэ дьиэны атыылаһан, үлэһиттэр бэйэлэрэ ититэр ситими, оһоҕу уларытан, истиэнэлэрин евроөрөмүөнтэн итэҕэһэ суох көстүүлээх гына обуойдаан, кыраасҕалаан, 40 киһи киирэр киинэ көрдөрөр саалалаах, видеопрокаттаах, кэнсэлээрийэ хостоох бэртээхэй хонтуораны оҥостон кэбистилэр. Сэтинньи ый 22 күнүгэр "Маарыкчаан" диэн урукку аатын чөлүгэр түһэрбит киновидеозал аһыллыытын малааһына бэрт үөрүүлээх быһыыга -майгыга буолан ааста.

Видеозал 11 х 7 м сабардамнаах. Киинэ көрдөрөр экранын иэнэ 2,5 х 2 м. Күнгэ 2-лии с... ыыталлар. Салайааччынан Мария Андреевна Сивцева, операторынан Владимир Романович Никитин үлэлииллэр. Киинэ үс көрүҥүнэн көрдөрүллэр – көннөрү видеокассеталарынан, компьютер компакт-дискэлэринэн уонна анал "Ди-Ви-Ди" системанан. Киирии билиэт сыаната 15–20 солк. Манна көннөрү киинэлэри таһынан сайаапканан тематическай көрдөрүү ыытыллар. Иги ордук оскуола оҕолоругар туһалаах буолуон сөп. Киинэни ылыыга Дьокуускайдааҕы "иин" кинотеатры, "Сахафильмы", республикатааҕы кинопрокаты кытары дуогабардаахтар.

"Маарыкчаан" видеозал аана көрөөччүлэргэ тэлэччи аһылынна.

А. СЛЕПЦОВ.

«МААРЫКЧААН» ВИДЕОЗАЛ ЫҤЫРАР!

Убаастабыллаах Чурапчы сэлиэнньэтин олохтоохторун, ыччаттарын, үөрэнээччилэрин, тэрилтэлэр үлэһиттэрин саҥа аһыллыбыт «МААРЫКЧААН» ВИДЕОЗАЛГА ыҥырабыт!

Видеозал күн ахсын үлэлиэҕэ, онно былаан быһыытынан:

● «Сахафильм», Россия, тас дойдулар киинэлэрэ көрдөрүллүөхтэрэ

● дискотекалар, араас программалаах сынньалаҥ күннэрэ, киэһэлэрэ, видеоклиптарынан үҥкүү, о.д.а. дьаһаллар буолуохтара.

Бииргэ үлэлиир дьонтон, коллективтартан, тэрилтэлэртэн киниилэр баҕаларынан сайаапкалары ылабыт.

Аадырыспыт: Чурапчы сэл. Карл Маркс уул. 28 №-рэ. Тел. 41-405.

КЭЛИҤ, СЫЛДЬЫҤ, КӨРҮҤ, СЫННЬАҤЫҤ!

Улуустааҕы «Киновидеотехцентр» дирекцията.

КРИМИНАЛЬНАЙ ХРОНИКА

Сэтинньи ый 18 – 24 күннэригэр улуус үрдүнэн мэнник буруйу оҥоруулар уонна быһылааннар регистрацияланнылар:

Сэтинньи 18 күнүгэр РЭС начальнига Ф.Ф. Барашковтан атырдьах ыйын 20 күнүгэр итирик суоппар 10/04 кв. –100 кВА "Стадион" подстанцияны тоҕо астарбытын түмүгэр подстанция саахалламмытын туһунан сайабылыанньата киирдэ. Матырыйаал быһаарыллар.

Сэтинньи 23 күнүгэр Одьулуунтан киин балыыһа хирургическай отделениетыгар гр. А. Г. Обутов тэбэтэ доргуйуулаах, кэтэҕин угуоҕа тостуулаах киирдэ. Ханна, хайдах быһыыга эчэйиитин ыйбыта борообуэрэланар.

Сэтинньи 23-тэн 24-с күнэ үүнэр түүнүгэр Чурапчы сэл. Ефимов уул. 3 №-дээх дьиэтин тэрээсэтин күлүүһүн алдьатан киирэн 25 кг убаһа, 10 кг сибиинньэ этин уордулар. Тута суоллааһын түмүгэр 1962 сыллаах төрүөх, ханна да үлэлээбэт Чурапчы сэл. олохтооҕо Ф. хардытыган харбатта.

Бүтүн Россия үрдүнэн ыытыллар турар "Вихрь-Антитеррор" операциянан 15 булт саата, 2 буулдьанан ытыллар саалар хардыы быраабылаларын кэһэн уонна докумуона суохтарынан хаһаайыннарыттан былдьанныллар.

Кыра кулугээнистибэни оҥорон административнай эппиэккэ тардылыннылар:

1. Дьяконов Е.И., 1964 с.т., Чурапчы сэл., үлэтэ суох.
2. Захаров Н.Н., 1954 с.т., Хатылы, "Күннэй" КП үлэһитэ.
3. Кычкин Г. В., 1977 с.т., Хатылы, үлэтэ суох.
4. Карпов А.Х., 1958 с.т., Одьулуун, үлэтэ суох.
5. Софронов П.А., 1981 с.т., Чурапчы, Маарыкчааннааҕы ПО рабочайа.
7. Александров В.Н., 1978 с.т., Чурапчы, үлэтэ суох.
8. Пинигин А.Е., 1978 с.т., Чурапчы, үлэтэ суох.
9. Кириллина А.В., Дириҥ, үлэтэ суох.
10. Сивцев А.Н., 1979 с.т., Болтоҥо, үлэтэ суох.
11. Никитин А.А., 1976 с.т., Чурапчы, Маарыкчааннааҕы ПО үлэһитэ.

Арыгы испит туруктаах массыына ууруугар олорон миэрэлэннилэр:

1. Сергеев Е.Е., 1972 с.т., "Туймаада" АЗС оператора.
2. Брызгаев А.П., 1959 с.т., "Чурапчы" МТС ГУП суоппара.
3. Тарасов В.Т., 1954 с.т., Одьулуун.
4. Яковлев Д. М., 1976 с.т., Одьулуун.

Общественнай миэстэҕэ итирик сылдьан уонна арыгылаан барыта 41 киһи отделга аҕалылыннылар.

ИДьО штаба.

ОСКУОЛАЛАР ИСТИИЛЭРИГЭР!

«Саҥа олох» РИХ-хэ оскуолалартан сайаапка быһыытынан утары харчытыгар ҮӨРЭНЭЭЧЧИЛЭР МЕДИЦИНСКЭЙ КАРТАЛАРА атыыланар. 1 устуукатын сыаната – 65 солк. Билсэр телефоннар: 41-358, 41-332.

БИҺИГИ ӨҤӨБҮТҮНЭН ТУҺАНЫҤ!

Күн ахсын Чурапчы – Дьокуускай маршрутунан дьону таһабыт. Сымнаҕас кириэслэлэрдээх. Күөрат иһигэр аадырыстарынан тиэрдэбит. Билсэр тел.42-553, 41-393

СҮТҮКТЭЭХТЭР ИСТИИЛЭРИГЭР!

Болтоҥоҕо Егоров Григорий Николаевичка аттамматах оҕус тыһаҕас кэлэн турар. Сүтүктээхтэр ыларгыттыгар.

СУРУТАРГА ТИЭТЭЙИҤ!

2003 сыл БАСТАКЫ АҤАРЫГАР

"Саҥа олох" хаһыатка суруттарга тиэтэйиҥ!

Суруттууну олохтоох почтовай сибээс отделениелара ыыталлар.

Сыаната 6 ыйга чааһынай дьоҥҥо — 180 солк., тэрилтэлэргэ — 200 солк.

"Саҥа олох" РИХ.

«БООТУР» маҕаһыын ыҥырар!

Маҕаһыыҥҥа мэнник саҥа табаардар киирдилэр: сымнаҕас мэбэл икки көрүҥэ, икки киһи утуйар орono, кухоннай гарнитур, обеденнай зона, холодильник араас көрүҥэ, аудио-видеомагнитофоннар, музыкальнай центрдар, телевизордар, телевизор тумболара, комодтар, прихожайдар, плательнай ыскааптар, тоҥоруу суулар массыына араас көрүҥэ, электро-табаардар, хаһаайыстыбаннай табаардар, араас өнгнөөх кыраасҕалар, обуойдар, кыраасҕа кистэлэрэ, оһох кыраасҕата уонна да атын араас табаардар.

Аадырыспыт: Чурапчы сэл., Октябрьскай уул. 57 №-рэ, тел. 41-416.

БИҺИГИ МАҔАҺЫЫММЫТЫГАР СЫЛДЬЫҤ, КӨРҮҤ, АТЫЫЛАҺЫҤ!

БИЛЛЭРИИ

7 километрдаах сиртэн саһааны тиэйэргэ (барыта 250 кубометр) «Урал» эбэтэр ЗиЛ автомашинаҕа наадыйабыт. Биирдэ кыраныытыгар төлөбүрэ – 500 солкуобай. Чурапчы сэлиэнньэтигэр Н. А. Васильев чааһынай предприятиетын кытта билсэргитигэр. 41-315 телефоҥҥа 8 чаастан киэһэ эрийэргитигэр.

АТЫЫЛЫЫБЫТ

Үлэлии сылдьар скоростной трактор оксорун уонна 130-таах автомашина кузовын. Билсэр тел. 41-749.

* * *

Персональнай компьютеры. Билсэр тел. 41-454.

СҮТҮКТЭННИБИТ

Пермяков Кузьма Иннокентьевич аатыгар Чурапчытааҕы ГАИ-нан 1999 сыл балаҕан ыйын 17 күнүгэр бэриллибит «В», «С» категориялардаах, 14 АВ сериялаах, 098494 нүөмэрдээх водительскай дастабырыанньа уонна 14 КВ сериялаах, 042399 нүөмэрдээх сэрэтэр талуон сүппүттэринэн дьиҥэ суохтарынан аахыллаллар.

Васильев Анатолий Иннокентьевич аатыгар Чурапчытааҕы ГАИ-нан 1999 сыл балаҕан ыйын 17 күнүгэр бэриллибит 14 КВ сериялаах, 042396 нүөмэрдээх сэрэтэр талуон сүппүтүнэн дьиҥэ суоҕунан ааҕыллар.

* * *

Оҕолоох биэ сүттэ. Дьүһүнэ хара сур, хаҥас хоңугар «СГ» бэлиэлээх, оҕото хара, сүһүгэр маҥан кэтэйдии туһахталаах. Ким көрбүт мантаҕа 41-026 телефоҥҥа биллэрэргитигэр көрдөһөбүт.

Редактор Г. Г. ПОПОВ.
ААДЫРЫСПЫТ: 678670,
Чурапчы сэл., Карл Маркс уул., 26 "а".
ТЕЛЕФОННАРБЫТ:
редактор – 41-332, отделлар – 41-265.
E-mail:sanaoloh@churap.sakha.ru

Хаһыаты тэрийээччилэр: Саха Республикатын Правительствота, улуус дьаһалтата, редакция. Хаһыат сахалыы тылынан өттүөрүнньүккэ, чэппиэргэ, субуотаҕа тахсар. Хаһыат индекса: 54907

"Саҥа олох" редакционнай-издательскай холбоһук. Офсетнай бэчээт. Сакааһын №-рэ 142. Тираж 2253. 27. 11. 2002 с. бэчээккэ бэриллиннэ.

Автор суруйар эйиллар санаа редакция позициятыгар маннык сөп түбэһэр буолбатах. Суруйка ыйыылар чачныллар кырдьыктаахтарыгар эппиэтинэһи автор тус бэйэтэ сүгэр.